

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. kovo 31 d.

Nr. 64 (13)

Saturday supplement March 31, 2001

No. 64 (13)

Kančios savaitė

Valerija Vilčinskienė

IŽANGA

Priglausk, Viešpatie,
Jo savo kryžium, —
Kančioj, nelaimėj —
Dideli...
Su Tavimi
Įventi pasiryžę,
Įvenime, maldoj —
Su Tavimi...

Dėkoju, Viešpatie,
Už šviesą dieną,
Už žodį, mintį
Be klastos,
Už duoną, saulę,
Geliantį rugieną,
Už kryžiaus ženklą
Virš galvos...

Dėkoju, Viešpatie,
Sušildai tuščią dvasią
Gerumo, meilės
Ugnimi,
Kryžiaus kelią
Su Tavimi išėjusiu —
Gyvenime, maldoj —
Su Tavimi...

EINANT Į PIRMAJĄ STOTĮ

Uždeki meilę, Viešpatie,
Mūs šaltą dvasią,
Sugrūbo ji
Dienų audroj.
Kur Meilę
Ir Ramybės rašim?
Tavoj maldoj,
Širdy Tavoj...

Pritilkit, Žeme
Ir pasaulio paukščiai, —
Tavųjų žodžių
Širdimi klausaus.
Menka dvasia
Žvelgiu į aukštį,
Skubu prie tavo kojų
Prisiglaust...

PIRMOJI STOTIS

Viešpats Jėzus
nuteisiamas mirti

Tamsybų pasaulis
Bijojo šviesos
Ir Tavojo žodžio
Iš Dievo bijojo.
Tu stojai prieš tamsą,
Karaliau Kančios,
Prieš nuodėmę, mirtį
Dėl jojo.

Nuplauki, Viešpatie,
Ir mano kalnę
Savosios meilės
Šventumu.
Padėki nešti
Ir pakelti, —

Kryželį savo
Su Tavimi imu...

ANTROJI STOTIS Viešpats Jėzus paima nešti kryžių

Apakę nuodėmėm
Suktybių liūne
Žiaurių įstatymų
Valdovai
Pasmerkia Tavo
Menką kūną,
Dvasia pranokti
Tave nori...

Su meile paimi
Skandžiausią kryžių,
Žengi
Jeruzalės gatvę,
Įvykdyt Tavo Valią
Pasiryžęs
Už mano nuodėmes,
Tave...

TREČIOJI STOTIS Viešpats Jėzus parpuola po kryžiumi

Meile apkabinęs,
Paimi mūs tamsą,
Širdimi sušildai,
Dieviška kančia.
Kaip į mūsų širdis
Šaltas prisibelsi?
Kaip šviesa nušviesi?
Gydančia versme?

Akmenys, prabilkit!
Jūs šiltesnės širdys.
Viešpats palytėjo,
Puolęs pirmąsyk...
Kruvinąją kančią
Matot, skaudžiai girdit...
Tamsos karalystei
Galo nematyt...

KETVIRTOJI STOTIS Viešpats Jėzus sutinka savo motiną

Lydi motina
Skandantį kelią
Kruviną našą
Sinaus.
Kas ją palengvint,
Sutrupinti gali?
Vienintelį Tavo
Priglaust?

Nuodėmės, kaltės
Širdį išdraskė...
Eini ir tik ji
Tematai...
Kaip bepaguosti?
Žodį surasti?
Krinta į žemę
Kraujo lašai...

ANTROJI STOTIS. Viešpats Jėzus paima nešti kryžių...

PENKTOJI STOTIS Simonas Kirenietis padeda Viešpačiui Jėzui nešti kryžių

„...sustiprink
Silpną mano dvasią...“
Kad paneščiau
Kryžių už Tave,
Tavo kelią
Tėviškės namus.
Eidama
Gyvenimo gatvę...

Atleiski, Viešpatie,
Kaltės atleiski,
Nuteisi mus
Širdies savosios gerumo.
Atleiski, Viešpatie,
Atleiski, —
Kryželį savo
Su Tavimi imu...

ŠEŠTOJI STOTIS Veronika nušluosto Viešpačiui Jėzui veidą

Į iširusią
Ir aklą minią
Veltui sužeistas,
Sukruvintas dairais, —
Drasko žvilgsniai,
Meilės nepažinę,
Kelyje išdygsta
Žeidžiančiais kerais...

Nuodėmių kaltė
Per skruostą teka,
Žemėn krinta
Kruvinu lašu...
Žeidžia dievišką
Ir blyšką kaktą, —
Kelsiu, Viešpatie,
Kryželį savo su Tavimi imu...

SEPTINTOJI STOTIS Viešpats Jėzus parpuola antrą kartą

Atverdavo akis,
Rankas pagydei,
Dvasią apvalė
Nuo demonų kerų...
Kur jos?
Kodėl nelydi?
Nepakelia Tavęs.
Pasrūvusio krauju?

Kas minutę senka, —
Po kryžiumi parpuoli
Antrą kartą...
Paduoki, Viešpatie,
Man ranką, —
Pajausiu,
Kad gyventi verta.

Dėl Tavo meilės,
Tavo atleidimo,
Kelių grįžt
Į Tėviškės namus.

Skaudi mintis —
Golgotos kalno nuėjau...
Tu — meile šviečiantis,
Ramus...

AŠTUNTOJI STOTIS Viešpats Jėzus ramina verkiančias moteris

Pagailejo Tavęs,
Pagailejo
Motėrų būrelis
Pakely...
Tik, deja,
Suprasti negalėjo,
Kodėl sukrūvintas
Kenti...

Nuplaukim širdimi
Kaltę savo,
Paneškim skaudų
Kryžių ant pečių.
Tavoji siela
Neužsitaravo
Tiek paniekos,
Tiek ašarų, kančių...

DEVINTOJI STOTIS Viešpats Jėzus parpuola trečią kartą

Per beširdę minią
Šiurpas nulingavo, —
Kuo greičiau
Ant kryžiaus jį!
Už kaltes manęsias,
Už tamsybę tavo
Po našta parpuolei
Trečiąsyk...

Po Palaimos ranka,
Po žiaurumo našta
Ar supras,
Ką padarė žmogus?!
O bedugne juoda!
Liks taurė išgerta,

Mestas burtas
Kraupus...

DEŠIMTOJI STOTIS Viešpačiui Jėzui nuplėšia drabužius

Kaltės savąsias
Nuoginti išdrisę,
Tavajam kūne

Pavertėm kančia.
Atleiski, Viešpatie,
Gėdingą išdavystę,
Malonės rūbą
Siausdamas slapčia.

Pakilkime dvasia
Iš skurdo liūno,
Tešvinta tamsos
Skandžiai širdyse,
Saldi Palaima
Nukankintą kūną
Apglebs malonės
Šiluma šviesia.

VIENUOLIKTOJI STOTIS Viešpatį Jėzų kala prie kryžiaus

Tavo rankos
Laimino ir gydė,
Neregiamas
Atverdavo akis.
Ant erškėtožių vainiko
Kraujas žydi,
Tavo šventas kraujas,
Mūs juoda naktis.

Vinys persmeigia
Palaimos ranką.
O saldi
Atpirkimo kančia!
Sustokite, žmonės!
Užtenka...
„Tebūnie ne mano,
Bet Tavo valia!“

DVYLIKTOJI STOTIS Viešpats Jėzus miršta ant kryžiaus

Užgęsta saulė,
Plyšta uždanga pusiau, —
Tu sugrįžai
Į Tėviškės namus.

Nepriėmė Tavęs
Nei Dievo, nei žmogaus,
Panikino
Žodžius šventus.

Tavasis kraujas
Liejasi į širdį, —
Tavosios Meilės
Ir Kančios Auka.
Akli pamatė
Ir kurti išgirdo,
Palaiminti
Tava ranka.

TRYLIKTOJI STOTIS Viešpatį Jėzų nuima nuo kryžiaus

Atgyjame
Po Tavo Meile,
Kančia, Palaima
Dieviškos širdies.
Motinos skausmu
Širdin ateisi
Tu, nepažinęs
Žemiškos mirties.

Kada pakyla
Ostija šventoji,
Tavo dvasia
Širdy klaupiuos,
Su Tavimi,
O Viešpatie, aukojuos
Visuos
Gyvenimo keliuos...

KETURIOLIKTOJI STOTIS Viešpatį Jėzų laidoja

Padėk, o Viešpatie,
Panešti kryžių
Savų gyvenimu
Trapiu.

Tave malda
Aukštybėn lydziau
Ir apsiaustą paliest
Klaupiu...

Tokia menka
Po Tavo Meile,

Tokia skurdi
Po Tavo Gerumu...
Atleiski, Viešpatie,
Atleiski, —
Kryželį savo
Su Tavimi imu...

PABAIGA

Sugrįšim, Viešpatie,
Sugrįšim

Į Tavo Tėviškės
Namus.
Po Tavo Meile,
Tavo Kryžium,
Palaima,
Pro kančios vartus...

Neleisk, maldaujame,
Paklysti
Skurdžiam tamsos
Labirinte.
Atleisk
Kasdienę išdavystę,
Sužeidžiančią
Krauju Tave...

Nepaliki po saule vieną...
Marijampolė, 1999 m.

DVYLIKTOJI STOTIS. Viešpats Jėzus miršta ant kryžiaus.

KAUNAS TURI DĖKOTI VYSKUPUI M. VALANČIUI

Jei ne Motiejus Valančius, Kaunas galbūt ir nebūtų tapęs laikinąja sostine. Tokį spėjimą profesorius habil dr. Egidijus Aleksandravičius pareiškė Vytauto Didžiojo universitete (VDU) vykusiame penktojoje konferencijoje, skirtoje vyskupo Motiejaus Valančiaus gimimo 200-osioms metinėms.

VDU Humanitarinių mokslų fakulteto istorijos katedros ir menų fakulteto rengiamos Kauno miesto ir krašto istorinės mokslinės konferencijos tapo Kauno miesto metraščio pagrindu. Pagal istorikų darbą jau išleisti du šio savaus istorinio leidinio tomai. Vyskupo M. Valančiaus 200-osioms gimimo metinėms paminėti skirtos konferencijos pranešimai, analizės ir išvados bus publikuojamos jau trečiajame Kauno miesto metraščio tome. Pagrindinį dėmesį mokslininkai skyrė kauniskajam M. Valančiaus gyvenimo laikotarpiui.

Anot istorikų, XIX a. pirmojoje pusėje Kaunas, lyginant su Vilniumi, buvo talentų įkalinimo miestas, o ne svarbi visos Lietuvos raidai vieta. Antrojo Lietuvos miesto statusą turintis miestas tada pasižymėjo „provincijos nuoboduliu ir apkiatusiais valdi-

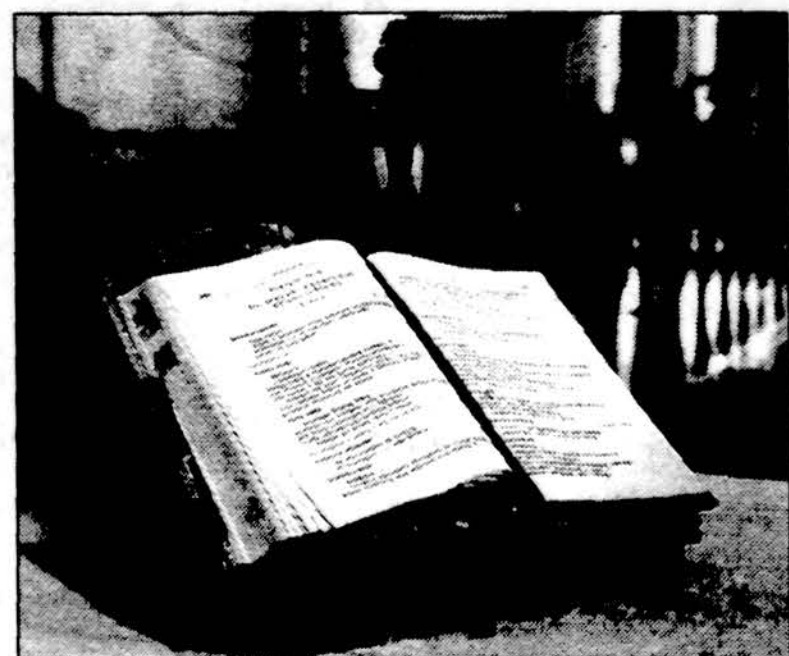
ninkais“. Nenuostabu, kad nuo 1864 metų iki mirties 1875-aisiais vyskupas vadinas Kauno „belaisviu“. Po 1963 metų sukilimo carinė valdžia perkėlė vyskupo M. Valančiaus rezidenciją iš Varnių į Kauną ir uždraudė išvykti. Klydo rusų generalgubernatorius, manydamas, kad taip sumažės vyskupo įtaka valstiečiams. Į užsienį ištrėmus Vilniaus ir Seinų vyskopus, išaugo M. Valančiaus ir tuo pačiu Kauno autoritetas.

Per religines šventes maldininkai iš visos Lietuvos emė plusti į Kauną. Nuo tada Kaunas tapo lietuviškai kalbancio pasaulio sūkuriumi.

Konferencijoje buvo kalbėta ir apie XV-XVIII a. Kauno istorijos fragmentus bei apie Kauną ir kauniečius XIX-XX šimtmečiuose. (ELTA)

Vysk. M. Valančiaus medaliūnas. Autorius — P. Rimša. 1904.

Algimanto Žižiūno nuotrauka. O jėgos

XXVII Knygos mėgėjų draugijos istorijos puslapiai

Vida Godelienė

2001-ųjų pradžioje Kaune, A. ir P. Galaunių namuose — muziejuje, buvo iškilmingai paminėtas prieškario Lietuvos XXVII Knygos mėgėjų draugijos įkūrimo 70-metis. Į minėjimą susirinko muziejininkai, bibliofilai, knygotyrininkai, atvyko iš Vilniaus žinomi kultūros ir mokslo veikėjai: I. Korsakaitė, A. Buracas, B. Butkevičienė ir kiti. Visus dalyvius išraiškingu dainavimu pasveikino Kauno Vytauto bažnyčios choras „Dominus Sanctus“. Malonu prisiminti, jog Vytauto bažnyčioje rektoriumi dirbo vienas iškilmingų XXVII Knygos mėgėjų draugijos narių — T. Tumas-Vaižgantas.

Šiandien, kai Lietuvoje knygos leidžiamos stambiu masu, kai vyksta tarptautiniai knygų konkursai ir pristatymai, įdomu pakelti istorijos takais ir prisiminti tuos, kurie savo nenuilstama veikla ir pasišventimu puoselėjo lietuviškos knygos leidybą, skatino jos kultūrą ir meninę vertę.

1930 m. gruodžio 17 dieną Kaune kultūrinės inteligentijos dalis įsteigė XXVII Knygos mėgėjų draugiją, kurią inicijavo V. Steponaitis, P. Galaunė, Paryžiuje tuo metu gyvenusi M. Mašiotaitė-Urbsienė, vėliau ir darba įsijungė J. Tumas-Vaižgantas, V. Cimkauskas, J. Paknys, V. ir M. Biržiškos, V. Burkevičius, K. Bizauskas, A. Ručevičius ir kiti. Mintį susiburti į Knygos mėgėjų draugiją skatino nepakankama knygų leidybos padėtis Lietuvoje, ribotas knygos kultūros suvokimas bei analogiškų draugijų patirtis pasaulyje: knygos mėgėjų draugija Prancūzijoje buvo įkurta 1820 m., tradicijomis ir plačiausiu veikla garsėjo knygos mylėtojų draugija Sankt Peterburge.

P. Galaunė, 1919 m. atvykęs į Kauną, su liūdesiu pastebėjo, kad Kaune beveik nėra knygynų, antikvariato, „atrodo, kad čia beveik nėra ir žmonių, kurie domėtis knygos reikalais“ (P. Galaunė, *Kaip gimė ir veikė XXVII Knygos mėgėjų draugija* — Bibliotekų darbas, 1976, nr. 10, p. 32). Prabangiuose miestiečių butuose, neretai buvo nesurandama kampe knygoms, o knygų spinta, — kaip pastebėjo J. Tumas-Vaižgantas, — „lietuviui yra dar nežinomas baldas“ (J. Tumas-Vaižgantas, *Raštai* XIX, 1933, p. 84-85). Tačiau tikrų knygų mylėtojų sėlose visada pulsavo begalinis noras prikelti knygos svarbą ir sukurti jai deramą vietą kultūriniame gyvenime. V. Steponaitis 1930 m. *Gaisuose* išspausdino straipsnį, kviečiantį įkurti Kaune Knygos mėgėjų draugiją. (V. Steponaitis, *Bibliofilų dėsnių*, — *Gaisai*, 1930, bandis p. 375-377). 1930 m. spalio 8 d. buvo nuspręsta draugijai suteikti „XXVII kny-

V.K. Jonynas. J. Tumo-Vaižganto portretas, 1933 m.

gos mėgėjų“ vardą. Pavadinimas buvo simbolinis, draugijos narių skaičius niekada nesiekė 27, tačiau draugijos įstatuose buvo 27 punktai, draugijos posėdžiai vykdavo 27-tą mėnesio dieną, pažymėjimai knygose buvo daromi 27-tame puslapyje. Po 1930 m. spalio 30 d. susirinkimo (pirmininkavo J. Tumas-Vaižgantas), lapkričio 26 d. draugijos įstatų pas Kauno notarą J. Jesaitį pasirašė V. Steponaitis, P. Galaunė, V. Biržiška ir J. Paknys. 1930 m. gruodžio 17 d. pas Kauno miesto ir apskritys viršininką įstatai buvo patvirtinti ir įregistruoti, apie tai buvo paskelbta *Vyriausybės žiniuose* (1931.01.16 Nr. 156), *Dienoje* (1931.01.11 Nr. 2 (126)). Lietuvos viešbučio „Trijų kunigaikščių“ kambaryje 1931 m. sausio 27 d. įvyko draugijos steigiamasis susirinkimas. Tai buvo oficiali XXVII Knygos mėgėjų draugijos darbo pradžia. Pradėjusi dirbti, draugija turėjo 17 narių, 3 metams išrinktą valdybą: V. Steponaitis — pirmininkas, V. Cimkauskas — sekretorius, J. Tumas-Vaižgantas — izdininkas, P. Galaunė — metraštininkas, J. Paknys — narys, pavaduotojas, bei revizijos komisijos narius — A. Ručevičių, V. Daumantą, J. Strazdą, 1933 m. gale draugijoje jau dalyvavo 22 nariai: J. Balčiūnas, V. ir M. Biržiškos, V. Cimkauskas, V. Daumantas, P. Galaunė, P. Jakštas, J. Paknys, A. Puida, A. Ručevičius, M. Slezėvičius, V. Steponaitis, M. Urbšienė, T. Tumas-Vaižgantas, J. Savickis, J. Strazdas, P. Klimas, V. Kamantauskas, K. Bizauskas, V. Burkevičius, E. Turauskas, Z. Rusteika, vėliau ir draugijos gretas įstojo V. K. Jonynas, J. Šaulys, L. Bagdonas ir kiti. Draugijos sąstatas nebuvo pastovus, keitėsi ir valdyba, tačiau visą jos egzistavimo laiką išliko tas pats sekretorius, „tikrasis knygos riteris“ V. Cimkauskas, į knygą kaip į savo pirmąją ir amžinąją meilę įsimylėjęs visam gyvenimui“ (V. Burkevičius, *Aštuoneri metai su knygos mėgėjais*, 1930-1940, p. 3 P. Galaunės archyvas A. ir P. Galaunių namuose, Kaunas). Kiekvienas draugijos narys turėjo savo numerį. Po J. Tumo-Vaižganto

mirties 1933 m., 15-as numeris, pagerbiant iškilų draugijos veikėją, liko nepanaudotas ir niekam neperduotas.

XXVII Knygos mėgėjų draugija siekė puoselėti dailią knygą ir ugdyti jos pamėgimą Lietuvoje, palaikė ryšius su kitomis knygų mėgėjų draugijomis, informavo visuomenę apie Lietuvos ir užsienio meniską knygų leidybą, rengė paskaitas, parodas ir konkursus, tyrinėjo Lietuvos knygos istoriją, įsteigė savo biblioteką. Jau 1931 m. Lietuvos atstovybė Paryžiuje draugijai pakvietė dalyvauti dailiosios knygos parodoje. Peržiūrėjus esamas knygas ir neradus profesionaliai apipavidalintų lietuviško leidinio, parodoje nedalyvauta. (V. Cimkauskas, XXVII knygos mėgėjų valdybos apyskaita už pirmus metus, MAB, F-59.I, — 97). Tačiau tai buvo aktyvus suaktyvinti knygų meninę leidybą, daugiau dėmesio skirti knygų iliustravimui. Po ilgų diskusijų nutarta išleisti K. Donelaičio *Metus*, juos pasiūlyta iliustruoti Paryžiuje tuo metu studijavusiam V. K. Jonynui. Dailininkas iliustracijas baigė kurti Lietuvoje, atlikęs šį darbą itin kruopščiai. 1940 m. išleisti K. Donelaičio *Metai* (apdovanoti Taupomųjų kasų premija) su ekspresyviomis, giliai charakterizuotomis iliustracijomis — tapo klasikiniu lietuviškų knygų iliustravimo pavyzdžiu.

1931 m. P. Galaunės ir V. Cimkausko raštais buvo paskelbtas konkursas draugijos emblemai sukurti. Pradžioje naudotasi M. Dobuzinskio emblema, nuo 1933 m. — V. K. Jonyno projektu bei ženkliu, kurį pagal V. K. Jonyno projektą sukūrė graveris Juozas F. Ivanovas. Pagal V. K. Jonyno projektą buvo padirbinta ir knygų spinta draugijos bibliotekai.

V.K. Jonynas. XXVII Knygos mėgėjų draugijos emblema, 1933.

1933 m. M. K. Čiurlionio galerijoje buvo surengta I Dailiosios knygos paroda, kurioje eksponuota 121 knyga. Lietuvoje dienraščiai įvairiai vertino šią parodą, kuri, pasak P. Galaunės, „akivaizdžiai parodė tuometinę knygų būklę“ (P. Galaunė, *Kaip gimė ir veikė XXVII knygos mėgėjų draugija*, — *Bibliotekų darbas*, 1976, Nr. 10, p. 34). Po šios knygos parodos domėjimasis knygos menu pasiekė ir kitus Lietuvos miestus. 1934 m. Šiauliuose „Aušros“ muziejuje buvo atidaryta „Senovės knygų paroda“ iš muziejaus archyvo. 1930-1937 m. laikotarpiu Kaune įvyko SSSR knygų, žurnalų ir plakatų paroda, prancūzų bei šveicarų knygos meno parodos ir kitos. Pradėjusi leisti savo knygas ir galedama palyginti su užsienio leidybiniais darbais, XXVII Knygos mėgėjų draugija kėlė sau rimtus reikalavimus: parinkdavo gerą

popierių, reglamentavo knygų formatus, kviesdavo dailininkus, kurie iliustravo tekstus originaliomis lino ir medžio graviūromis. Nedidelio 100-300 egzempliorių tiražo kainos buvo aukštos. Didesniais kiekiais buvo išleista tik keletas leidinių: V. K. Jonyno *Paryžiuje sukurtas J. Tumo-Vaižganto portretas* (1,000 egz., bei J. Tumo-Vaižganto *Milžinų dvasios* su A. Kučo iliustracijomis (1529 egz.). Dėmesys šiam autoriui buvo ne be pagrindo. „Vaižgantas buvo ne tik nuosirdus knygos mėgėjas, bet ir uolus jos skleidėjas, vienas iš didžiausių spaudos galybėje kovotojų už jos laisvę. Tą kovą jis praėjo dar mokyklos suole tebedėdamas... Lietuviškų knygų skleidimas ir nenuilstama kova už jų laisvę — tai vieni iš gražiausių vaisingo Vaižganto gyvenimo puslapių“, — buvo rašoma po Vaižganto mirties. (A. Merkėlis, *Vaižgantas ir knyga*. — XXVII knygos mėgėjų metraščiui. K. 1937, T. II, p. 18). Be jau minėtų leidinių, iki 1937 m. XXVII Knygos mėgėjų draugija išleido: „XXVII knygos mėgėjų įstatų ir reglamentą“, V. Biržiškos *Bibliotekas ir Bibliografiją*, J. Biliūno *Liūdna pasaka*, XXVII Knygos mėgėjų draugijos metraščiui (2 tomas).

M. Bulaka. J. Biliūno *Liūdna pasaka*. Viršelis. 1937 m.

1937 m. XXVII Knygos mėgėjų draugija pristatė savo leidinius Paryžiaus moderniojo meno ir technikos parodai. Parodos akcentu tapo lietuvių liaudies pasaka *Gulbės karaliaus patį* (V. Petravičiaus lino raiziniai), apdovano „Grand Prix“ ir J. Biliūno — *Liūdna pasaka* (M. Bulakos medžio raiziniai) — apdovano Aukso medaliu. Aukščiausia apdovanojimą gavo ir visa XXVII Knygos mėgėjų draugija. Pasirošimas Pasaulinei Paryžiaus parodai truko ilgai ir kruopščiai. V. Petravičius, kurdamas iliustracijas Paryžiuje, ypač daug vertingų pasiūlymų, komentarų ir konsultacijų sulaukė iš M. Urbšienės, P. Galaunės, V. K. Jonyno (V. Petravičiaus laiškas XXVII knygos mėgėjų draugijai. MAB, F-59. II.298, II.349).

1938-1939 m. V. Petravičius japoniškame popieriuje atspaudė po 6 *Gulbės* iliustracijų kompleksus. Vienas šių egzempliorių yra Lietuvos dailės muziejuje Vilniuje, autorinės klišės saugomos Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje. „Spindulio“ spaustuve Kaune išspausdino 243 *Gulbės karaliaus paties* leidinius. Keturiolika šių leidinių buvo numeruoti, 29 knygos skirtos XXVII Knygos mėgėjų draugijos nariams ir bibliotekai, 200 parduoti. 1962 m. Čikagoje JAV Lietuvių Bendruomenės kultūros fondo nedideliu tiražu ir šiek tiek sumažintu formatu išleido *Gulbės karaliaus patį*, 1998 m. Vilniuje „Baltosios lankos“ išleido V. Petravičiaus *Gulbės ir Marčios iš jaunos alabūmą*.

Sonata ir Rokas Zubovai Vilniuje — po grįžimo Lietuvon jie pirmą kartą į JAV atvyksta koncertuoti balandžio mėnesį.

Muzikos pavasaris — su Roku ir Sonata

Pianistas Rokas Zubovas M. K. Čiurlionio muzikos atlikėjas ir jo kūrybos tyrėjas, nuoseklių ir atidžių studijų dėka subrandinęs įdomias išvadas, paruošė originalų, M. K. Čiurlionio kūrybai skirtą koncertą — „Čiurlionis. Kėliai ir garsovaizdžius“. Koncerto metu jis ne tik skambina reikšmingiausius kompozitoriaus kūrinius, atskleidžiamas kūrybinės galios ir stiliaus evoliuciją, bet žodžiu jungia muziką pasauliui su ekrane švytinčiais dailininko paveikslais. Balandžio 8 d. šį koncertą girdės lietuviai Montrealyje, 04.11 d. — M. K. Čiurlionio kūryba bus pristatyta University of Ottawa, Kanadoje.

Pianistai Sonata ir Rokas Zubovai daug koncertuoja Lietuvoje. Aštuntojo naujosios lietuviškos muzikos festivalio „Jauna muzika“ balandžio 5 d. koncerte, Vilniuje, skambės iki šiol koncertinėje estradoje neskambėję kūrinių. Premjerą vakarą klausytojai girdės ir naująsias kompozitoriaus Gintaro Sodeikos kūrinių fortepijonui keturiom rinkom „Cikados“, kurį atliks pianistai Sonata ir Rokas Zubovai.

Šio kūrinio, įtraukto į naująją Velykų savaitės koncertų programą, premjeros, pirmo atlikimo Amerikoje, Čikagoje, klasikinės muzikos mylėtojai klausysis balandžio 15 d., 4 val. po pietų, „Velykų

popietės koncerte keturiomis rankomis“ „The Beautiful Sound“ salėje, County Line Square, 120 Burr Ridge Parkway Burr Ridge. Koncerto metu bus atliktas Velykų Didžiosios savaitės proga kompozitoriaus Joseph Haydn sukurta „Septyni paskutiniai mūsų išganytojo žodžiai ant kryžiaus“ kūrinys, skambės

Franz Schubert, Claude Debussy muzika. Sakralinės muzikos fortepijonui keturiomis rankomis koncertas Urbanoje, Ohio, įvyks balandžio 19-tą, o Clevelande, Dievo Motinos nuolatinės Pagalbos parapijos salėje, 20 d. 7 val. vakaro. Taip pat pianistai 04.17 d. koncertuos Corcoran Gallery, Washington, DC, programoje „Jaunieji Lietuvos pianistai Amerikoje“. O Lietuvoje balandžio pabaigoje prasidės „Klaipėdos muzikos pavasaris“, remiamas ir puoselėjamas Lietuvos valstybinės filmharmonijos bei Klaipėdos miesto savivaldybės Kultūros skyriaus. Festivalis kiekvienais metais sukviečia Lietuvos muzikos žvaigždes ir žymiausius atlikėjus, jame skamba vis nauji kūriniai, atrandami nauji talentai. Balandžio 30 d. Beethoven 2-ąjį koncertą fortepijonui su orkestru atliks Mažosios Lietuvos kamerinis orkestras, pianistas Rokas Zubovas, diriguos Robertas Severnikas.

T.L.K.

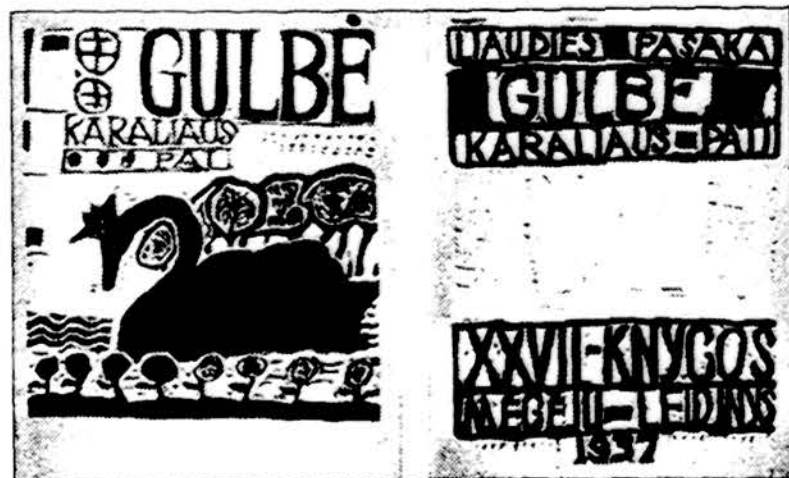
„KREMERATA BALTICA“ KONCERTAS VILNIUJE

Lietuvos valstybiniam simfoniniam orkestrui ir jo meno vadovui Gintarui Rinkėvičiui kelioms savaitėms išvykus gastroliui į Taivaną, Vilniaus kongresų rūmų salėje tylu nebuvo, kovo 8 d. čia koncertavo vienas populiariausių Baltijos šalių kamerinių orkestrų „Kremerata Baltica“, vadovaujamas didžiojo smuikininko Gidon Kremer.

Neseniai įkurtą kamerinį orkestrą „Kremerata Baltica“ sudaro jaunimas — muzikantų amžiaus vidurkis 35-eri metai. Orkestras debiutavo 1997 metų vasario mėnesį per maestro Gidon Kremer 50-mečio iškilmes jo gimtame mieste Rygoje. Mintis susiburti tokį kolektyvą gimė iš G. Kremer troškimo dalintis savo turtinga menininko patirtimi su jaunais Baltijos šalių muzikantais.

Įkurdamas ir puoselėdamas orkestrą, G. Kremer suvokė ir būtinybę remti muzikinę kultūrą trijose nepriklausomose Baltijos šalyse ekonominių sunkumų laikais. Nuo 1998 m. orkestras aktyviai koncertuoja. Paprastai kiekvienais metais surengiamas po 5 koncertines keliones. Orkestro maršrutai jau išraižė visą pasaulį. Tai — Kanarų salos, Taivanas, Honkongas, Japonija, Prancūzija, Italija ir Portugalija, taip pat Niujorkas, Čikaga, Los Andželas, San Francisco, Bostonas. Dalyvauta ir žymiausiose festivaliuose.

Vilniaus kongresų rūmų salėje skambėjo Arvo Pärt *Rytai ir Vakarai*, Franz Schubert Styginių kvarteto versija styginiams, Franz Liszt. Koncerto-fantazijos *Perskaičius Dante* S. Dreznin versija smuikui ir styginiams bei Leonid Desiatnikov *Rusiški sezonai* smuikui, sopranui ir styginiams. Koncerto solistai — Gidon Kremer ir sopranas iš Maskvos Julia Korpačiova. (ELTA)

K. Šimonis. V. Steponaičio ekslibrisas. 1937 m.

Nuotr. Vytauto Mazelio

Eglė Juodvalkė

vienuoliktą mėnesio antrąją dieną
vėlės
balti taikos balandžiai
vienai dar sutepti nuodėmių pelenais
iš palepės nusileidžia ant laktų
laukimo akimirka
tikėdamasios praveratos
užmaršties uždangos

mano giminės protevėiai susėda ant suolo
ant plunksnomis kimštų pagalių
sveikindami
naujausią Gostautų Gedgaudy
paskutinį Norikų šeimos vaiką
aštuoniolikos metų pagrandukę
dar neatsisakiusią ilgamečio ipročio
kosėti

už jos driekiasi skausmas
teatrinio dūmų latakas
tirpstantis prožektorių šviesoje

suolelis pilnas
vėlės juokiasi
dausose sulaukusios šventės
neuzkliudydamos sąmone ekrano
rodančio gyvenimą
čiulba paukšteliais
burkuoja balandėliais
antrą lapkričio dieną
paukšteliai vėlės žvakelės
plakus vėsais atminimo vėjo
nepaliestos žvarbaus atminimo
lietaus nelyjamos

iškepsiu rupios ruginės
duonos kepalą
Žemynėle
ir atnešiu nakties šviesumoje
mėnulio tamsumoje
dalytis su tavimi pluta ir
minkštimu kmynais ir
semenom
dalytis kepalėliu
ant ajerų lapų keptu
saulegrąžoms paskanintu
tik tu paglostyk mane savo ranka
tik tu prispausk prie savo vaisingų įsčių
tik tu žindyk mane savo krūtims
Žemynėle deive Žemyna motule
laimink mane
laimink mano dovaną
stiprinkis savo aruodo skalsa

neviltis
nykimas
nykumas
naikimas
tuštuma
gromuluojų žodžių skiemenis
plieninius kamuolius
akmenukus
sagas
nugludintus stikliukus
jie rieda
burnos labirinte
nerasdami vietos

iš žando per
danteną
lūpomis
po liežuviu ir lauk
išspjauti
i jų
nepriimantį pasaulį
jie pučiasi plečiasi
dauginasi
užpildo
visus
mano pasaulio
plyšius
ir skyles

Patirtis, išvalgos, vertė

Religijos psichologijos knygų seriją ipusėjus

Kęstutis A. Trimakas

Esu dėkingas kolegoms psichologams, atkreipusiems dėmesį į mano jau įpusėtą religijos psichologijos knygų seriją. Dr. Algis Norvilas, susidomėjęs knygose formuluota religijos brandinančios galios hipoteze, pastebėjo: „Tai gražiai išsakyta hipotezė, kuri dabar prašosi empirinių duomenų patvirtinimo: (Draugas, 2000.06.27), o dr. Romualdas Kriaučiūnas, pripažinęs, kad naujoji knyga *Jaunimas: patirtis ir išvalgos* (I dalis), „yra tikrai unikalus ir daug pastangų bei laiko pareikalavęs užmojis“ (Draugas, 2001.03.27), pateikia sąrašą klausimų, kuriuos atsakius, paaiškėtų to užmojo mokslinė vertė. Tenka atsilipti tiek į dr. Norvilo pagidavimą, tiek į dr. Kriaučiūno klausimus. Pirmia, tenka paaiškinti, koks yra šios knygų serijos tikslas, paskui — koks jaunimo patirties rinkinio vaidmuo joje.

Knygų serijos tikslas

Knygų serijos tikslas buvo nubrėžtas pirmosios knygos pradžioje: tautai reikia dvasinės kultūros, kuri reikšias įvairiomis sritimis. „Viena tų sričių vystosi, puoselėjama atsivėrimu tikrovei dvasinė, transcendente, religinė patirtimi. Tokia patirtis tenka stebėti ir įvertinti įvairiose jos apraiškose. Tad reikia visa tai kaupiančio, reflektuojančio mokslo — dvasinės, transcendentinės ir religinės patirties psichologijos“ (Žmogaus aukščiausi skrydžiai, p. 9).

Tyrimais pastebėta, kad po sovietmečio Lietuva atsilieka toje srityje: ypač „religinis išgyvenimas neturi apibrazdesnio turinio ir negali remtis reflektuojama patirtimi“ (dr. Eglė Laumenskaitė, *Naujas židinys*, 1993, 7-8 p. 97). Del to imtasi rašyti šią knygų seriją: apie religinius išgyvenimus (Žmogaus aukščiausi skrydžiai, 1996), apie asmenybės vystymąsi, sąryšį su religine patirtimi (Asmenybės raida gyvenime, 1997), apie tikėjimo vystymąsi, sąryšį su asmens tapatybe (Tikint brest, 1998), apie moralės vystymąsi ir jos vaidmenį asmenybei (ateities planuose) ir t.t.

Emirinis pagrindas

Vos pradėjus šią knygų se-

riją, pastebėta, kad reikalingas empirinis pagrindas iš mūsų pačių tautos, juo labiau, kad, kaip anie tyrimai parodė, mūsų tauta stokoja religinio išgyvenimo ir jo apsvaistymo. Pagal moderniosios psichologijos ir religijos psichologijos pirmūnų prof. William James, kuris teigė, kad pirmoji tikrovė yra individo išgyvenimai, imta rinkti autobiografinius pasakojimus apie individo patirtį. Nesitenkinta siaurais klausimais, bet pasirinkimui pasiūlomos visą gyvenimo patirtį apimančios temos: žvilgsnis į save ar į savo gyvenimą, santykiai su kitais, patirtas gėris ar blogis, pasisekimas ar nelaimė, vidiniai, dvasiniai išgyvenimai, tikėjimo kelias, vaikystė, jaunystė, gyvenimas suaugus ir kt. Siūloma rašyti tai, kas paliko įspūdį, padarė įtaką, bandant atsakyti, kaip ir kodėl.

Pasakojimai renkami raštu tiek iš akademinio jaunimo (kuris lengviau prieinamas autoriui), tiek iš suaugusiųjų. Tam tikromis sąlygomis siekiama, kad pasakojimai būtų patikimi, būtent: 1. konfidencialumu, naudojant slapyvardžius; 2. pasakojančio atsakomybe tiksliai papasakoti, žvelgti į patirties įtaką, geriau pažinti save; 3. pasitikėjimu pasakojimu renkančiu profesionalu, — asmeniu su dviguba psichologo ir kunigo profesija.

Jokio įtaigojimo į tam tikrą kryptį pasakotojams nebuvo daroma. Pasakojimai buvo renkami be jokio išankstinio tikslo patikrinti kurią nors hipotezę. Jie buvo ir tebėra renkami sudaryti mūsų tautiečių išgyvenimų lobyną, ypač atkreipiant dėmesį į tai, ar, kiek ir kaip per refleksiją (kurios stoka užfiksuota ankstyvesniu tyrimu) randama gilesnė gyvenimo prasme.

Jaunimo patirties rinkinys

Kadangi akademinis jaunimas, ypač religijos psichologijos kurso studentai, autoriui buvo lengviau prieinami, penkerių metų bėgyje (1995-1997 m.) surinkta apie 500 tokių pasakojimų. Atsirado galimybė juos išspausdinti. Jaunimo pasakojimų rinkinio pavadinimas *Jaunimas: patirtis ir išvalgos* (2000 m.) rodo jo po-

būdį ir paskirtį. Jame visų pirma yra sutelkta jaunimo patirtis ir išvalgos, ir ją. Čia žvelgta į tai, kiek, kaip ir kaip jaunuoliai išvalgia į savo patirtį ir kiek tas išvalgas juos paveikia. Visas rinkinio įvadas ir visų skyrių įvada bei išvados byloja apie tai.

Kodėl tiek daug jaunuolių papasakotų išgyvenimų siejosi su religija ar, tiksliau, su jų ieškojimu ir dažnai įsitikimu galutine ar Dievo buvimu tikrove? Tai priklauso nuo dviejų priežasčių: 1. nuo asmenų — t.y. studentų, kurie atsiliepė, ir 2. temos klausimo. Daugelis pasakojimų surinkta iš religijos psichologijos kursų studentų, kurie daugiausia priklausė teologijos ir humanitarinių mokslų fakultetams. Praktiškai jie visi buvo 1. arba ieškantys prasmės, 2. arba jau ir atrandantys, 3. ar net dėl jos apsisprendžiantys (kad ir pasirinkdami šias studijas). Išgyvenimų tema ir prasmės klausimas didelei daliai jų buvo paskata ar iššūkis apie tai papasakoti: jie užrašė, ką jau buvo patyrę.

Šiems religijos psichologijos kursams lankantiems studentams (ėms) psichologinės žinios buvo bent apytikriai žinomos ar prieinamos. Bet kiek jie jas panaudojo, svarstydami apie savo patirtį, gali kiekvienas pamatyti. Sakytume — ne daug kas. Ir nei vienas sau ar kitiems neįrodinėjo, kad religija ji ar ją brandino. Jie buvo paprastai užsiėmę kažkokio išgyvenimo ar jų eilės pasakojimu ir kažkokia išvalga. Nemažai jų buvo patyrę stiprų išgyvenimą — ieškojimus, pasiklydimą, krizę, ligą, abejones. Bet kažkokia išvalga — įsitikinimas Dievo buvimu — juos išvedė dažnai iš neigiamo išgyvenimo. Tai daugelis vertina, o nemaža iš jų tuo pagrindu yra apsisprendę pasirinkti studijas, gyvenimo kryptį ir, retesniu atveju, numatę profesiją, darbą ar pašaukimą.

Komentaruose autoriui toliau naudojant refleksiją, pritaikant psichologinius dėsnius, ieškant išvalgų, emė aiškėti, kad, paveikti Dievo įsitikinimu, jaunuoliai sugebėjo pergalėti krizę, klystkėlį ar net polinkį savizudyben.

rado prasmę net nepasisekimuose, nelaimėje ar kančioje. Tai, kas juos taip įgalino, buvo įsitikinimas Dievu. Tuo įsitikinimu jie viršijo save ir atrado gyvenimo prasmę (Viktoro Franklio idėja), praturtino tapatybę (Eriko Eriksono požiūris), suskildę, pasimetę jaunuoliai save integravo (tai James, Jung, Allport požiūris). Bet visa tai reiškė stiprų brenimą, kaip tik apsisprendžiant Dievo įsitikinimo šviesoje.

Kartais atrandi neieškodamas

Čia kaip tik išnirio tai, ko autorius neieškojo šiuo 2000 m. išspausdintu jaunimo pasakojimų rinkiniu, nes jo tikslas buvo kitoks: ne patikrinti ar įrodyti kokią nors hipotezę mokslo tyrimais, bet sudaryti dvasingumui palinkusio Lietuvos akademinio jaunimo patirties ir išvalgų panoramą. Tas tikslas paaiškina tai, kodėl jis pradžioje nei nenurodė tyrimams įprastų sąlygų, kurių savo klausimais ieško dr. Kriaučiūnas. Tai plati panorama sudaro galimybę paties jaunimo savistabai ir saviugdai. Naudinga ir pedagogams, auklėtojams bei kitiems religijos psichologija besidomintiems.

Tačiau, kai neplanuojama ir nemanipuluojama kažką įrodyti, tikrovė pati siūlo. Tai patį jaunimo patirtis ir jos padariniai. Autoriui pritaikius psichologijos dėsnius atskleisti naujas išvalgas, kartu atsisakė Dievybe vis labiau įsitikinancijų bręstanti tikrovė. Autorius atrado tai, ko šio rinkinio sudarymu jis neieškojo. Taip atkreipta dr. Kriaučiūno sugestija, kad šiame rinkinyje galejo išsipildyti posakis: „randama, ko ieškome“, tam tikrais klausimais išgaudami tai, ko siekėme iš kitų išgauti, kad ir „įrodyti“ pageidaujamą hipotezę. Autorius turėjo kitokią tikslą: temos buvo plačios, pasirinkimui. Visos knygos tema yra jaunimo patirtis ir išvalgos.

Jaunimo patirties rinkinio vertė

Ar tas rinkinys turi mokslinę vertę? Taip, ypač dėl autoriaus analizės, pritaikant psichologinius dėsnius patikimai asmeninei patirčiai. Asmeninė patirtis buvo renkama pasakojimais raštu patikimumą užtikrinančiomis sąlygomis. Pasiūlytos temos buvo plačios, nekreipiančios į kurios nors hipotezės patvirtinimą. Išspausdinti pasakojimai neapkarpyti ir neatrinkti kuriai nors hipotezei patvirtinti, o tik išskirti į jaunimo patirties sritis. Beveik visos jų patirties sritys tiek ir teturėjo individualių atvejų. Tačiau daug daugiau pasakojimų tiko ryškių vidinių išgyvenimų skyriui. Jei visi pasakojimai būtų išspausdinti, būtų reikėję dar vienos knygos. Tad tam knygos skyriui buvo parinkti išgyvenimų įvairumą reprezentuojantys atvejai, o ne tik tie, kurie „įrodo“ kurią nors hipotezę. Kai visi atvejai bus analizuoti ir suskaidyti, religinių išgyvenimų brandinančios galios hipotezės mokslinis patvirtinimas bus dar ryškesnis.

Reikia tikėtis, kad sisteminga knygų serija išsars pirmuosius religijos psichologijos dirvonus lietuvių kalba ir paskatins tolimesnes studijas bei tyrimus. Reikia stebėti religines patirties reikšminius mūsų tautoje, o taip pat skatinti jos refleksiją.

Mokslas daro pažangą ir yra

KNYGOS APIE EUROPOS SAJUNGA

Klaipėdos universiteto centre bibliotekoje atidaryta knygų paroda „Europos puslapis“, kurioje eksponuojami naujausi leidiniai apie Europą bei joje vykstančius procesus.

Parodoje, kurios tikslas skleisti informaciją apie Europos Sąjungą, demonstruojamos pačios naujausios įvairių pasaulio leidyklų išleistos knygos apie Europą bei Europos Sąjungos veiklą.

Šią parodą parengė Europos Komisijos delegacija ir Informacijos centras, Klaipėdos universiteto biblioteka, knygų importo ir prekybos bendrovė „Humanitas“. ES valstybių narių ambasados Vilniuje, reklamos ir komunikacijos agentūra „Alora“.

Klaipėdos universiteto rektorius Stasio Vaitekūno teigimu, ši paroda yra reikšminga ir moksliniu požiūriu, kadangi studentams, dėstytojams ir šiaip besidomintiems Europoje vykstančiais procesais sudaryta galimybė susipažinti su knygomis, išleistomis Europos Sąjungos šalyse, kurios yra reikalingos studijoms ir mokslo darbams.

S. Vaitekūno manymu, Lietuvos įsiliejimas į Europos Sąjungą kaip tik ir turi pradedti nuo vadinamosios liaudies politikos, tautų ryšių užmezgimo ir plėtojimo. (Elta)

„VAGOS“ LEIDYKLA PAGERBĖ POETĄ

„Vagos“ leidykla surengė poezijos ir muzikos popietę poeto Justino Marcinkevičiaus garbei.

Kovo 8 d. „Vagos“ knygyno salone Vilniuje Just. Marcinkevičiaus poemos *Pažinimo medis* giesmės skaitė Lietuvos muzikos akademijos dainavimų katedros studentai, vadovaujami docentes Meilės Kudaruskaitės, M. K. Čiurlionio kurinius skambino pianistė Aldona Radvilaitė. Poetas pasirašė savo naujai išleistas knygas.

Šimet „Vagos“ leidykla išleido antrąją poemos *Pažinimo medis* leidimą (pirmasis 1979 m.). Nedideliu tiražu išleistas poligrafinis suvenyrinis variantas yra albumelio formato, spausdintas ant brangaus popieriaus. Leidinį puošia dailininkės Aistės Jurgos Krasauskaitės naujos iliustracijos.

Pakartotiniai išleista ir dvi tomete Just. Marcinkevičiaus poezijos rinktinė. Pasak „Vagos“ vadovų, jokia kita poezijos knyga per pastarąjį dešimtmetį neturėjo tokio milžiniško pasisekimo — pirmasis rinktinės tiražas (2,500 egzempliorių) pernai, jubiliejiniais autoriui metais, buvo parduotas per du mėnesius. Į šią rinktinę pats poetas atrinko daugiau kaip tūkstantį geriausių savo kūrinių.

„Vagos“ knygynuose galima įsigyti ir kitų leidyklų išleistų Just. Marcinkevičiaus knygų — *Carmina minora* („Tyto alba“), *Devyni broliai* („Santara“) bei *Mažoji vyturio leidykla* šimet po daugelio metų pakartotinai išleista knygelė vaikams *Greitoji pagalba*. (Elta)

nuvilięs kai ką daugiau ir apie tikėjimą. Posakis, kad „tikinčiam įrodymų nereikia“ (dr. Kriaučiūno recenzijos antrašė), yra primityvus ir staktas. Iš tikro tyrimais parodyta, kad tikėjimas yra daug sudėtingesnis ir dinamiškesnis (žr. *Tikint brest*, psl. 23-223).

Prof. kun. Kęstutis Trimakas su Vytauto Didžiojo universiteto studentais 2000 m. Kaune.

